

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНАЛЬНИХ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ З УРАХУВАННЯМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

ШИНДЕР О. В.

Полтава

Стабільність економічного зростання як регіонів, так і держави не в останню чергу залежить від розвитку регіональних банківських систем (РБС). Для забезпечення стабільного функціонування регіональних банківських систем суттєвого значення набуває визначення шляхів і резервів їх розвитку, оскільки це забезпечує позитивну динаміку економіки кожного регіону держави. Однією з базових характеристик банківської системи, незалежно від поставлених цілей – забезпечення конкурентоспроможності, стабільності, стійкого розвитку, є її потенціал. У цьому плані важливим видається визначення його рівня та факторів впливу. Вирішення цього завдання неможливе без формування набору показників оцінки потенціалу регіональних банківських систем, діагностика яких дасть змогу оцінити реальний стан та перспективи розвитку цього сектору економіки.

Обґрунтування сутності та особливостей організації регіональних банківських систем, визначення напрямів їх розвитку знайшли відображення у працях українських й російських учених-економістів, серед яких І. Брігченко, М. Долішній, О. Другов, Н. Заславська, Г. Карчева, М. Могильницька, С. Орлов, І. Рикова та інші. Спроби визначити та оцінити окремі елементи потенціалу банківської системи в останні роки почали зустрічатися у вітчизняній економічній літературі [1, 2], проте слід зазначити, що комплексного вирішення цієї проблеми й досі не запропоновано. Здебільшого, дослідження спрямовані на вивчення макроекономічних закономірностей розвитку банківської системи держави в цілому або на вивчення діяльності окремих банків. Регіональний потенціал залишається поки що поза увагою науковців.

Не в останню чергу це пояснюється відсутністю достатнього масиву інформації щодо розвитку банківської системи у регіональному розрізі, що може призвести до неточностей у процесі оцінювання, й, як наслідок, до ухвалення неадекватних рішень. Втім, це не відміння необхідності систематизувати існуючі підходи до визначення елементів потенціалу регіональних банківських

систем та запропонувати власне бачення методичних підходів щодо створення системи його показників.

Отже, метою статті є розробка сукупності індикаторів оцінки потенціалу регіональних банківських систем як невід'ємних складових соціально-економічного середовища регіонів.

Для здійснення оцінки потенціалу регіональної банківської системи необхідно, насамперед, визначитися із самим трактуванням цього терміна, загальноприйняте тлумачення якого на даний час відсутнє. Як зазначає професор О. Балацький, парадокс сучасності полягає в тому, що проблема потенціалу аналізується недостатньо, його економічна оцінка практично не застосовується в управлінні, а сам потенціал не зберігається та не примножується [3].

Термін «потенціал» у своєму етимологічному значенні походить від латинського слова «*potentia*» й означає «міць, сила», «приховані можливості», які у процесі господарської практики можуть стати реальністю.

У вітчизняній літературі цей термін у широкому розумінні трактують як можливості, наявні сили, запаси, засоби, які можуть бути використані, або як рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь.

В економічних дослідженнях потенціал розглядається стосовно підприємства, галузі, окремої території тощо. Так, на думку Н. Краснокутської [4], потенціал підприємства є можливістю системи ресурсів і компетенцій підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнес-процесів. Крім внутрішніх змінних, він містить у собі й можливості загальноорганізаційного керівництва – управлінський потенціал. В Економічній енциклопедії [5] потенціал тлумачиться як наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використати їх для досягнення поставленої мети.

Як правило, в економічних працях мова йде, насамперед, про ресурсну сутність потенціалу (наявні ресурси, які в перспективі можуть бути використані та за певних умов можуть сприяти вирішенню поставленої мети), але таке трактування є досить широким, тому застосування його для вирішення окремих прикладних та теоретичних завдань в економіці вимагає уточнення.

Важливо вивчати, враховувати та оцінювати не лише кількісні характеристики потенціалу, а і можливість його ефективного використання, які залежать, відповідно, від раціональності його розміщення. Як зазначає з цього приводу І. Юхновський, потенціал уособлює насамперед ресурси, засоби, джерела, необхідні для функціонування системи та в разі реалізації можливості їх мобілізації і використання, за певних умов, здатні надати розвитку системи якісно новий імпульс [6].

Отже, логічно передбачити, що потенціал регіональної банківської системи повинен характеризувати не тільки її наявні ресурси, але й можливості та здатності цієї системи ефективно вирішувати поставлені перед нею завдання, раціонально використовуючи при цьому наявні в неї ресурси для задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін. Потенціал банківської системи регіону впливає на її здатність здійснювати статутну діяльність, причому міра розвитку банківської активності та її ефективність визначаються величиною та ступенем використання цього потенціалу.

Під *потенціалом регіональної банківської системи* пропонуємо розуміти систематизовану сукупність наявних і потенційних ресурсів регіональної банківської системи, здатність їх виробляти, виявляти, мобілізувати та ефективно використовувати з метою задоволення попиту клієнтів та потреб самої банківської системи.

Відмітимо, що на даний час ще не розроблено алгоритму оцінки потенціалу регіональної банківської системи. Існуючі науково-методичні підходи до вивчення ефективності використання окремих його складових не дають можливості визначити ключові напрями підвищення стійкості банківської системи регіону, її потенціалу, запропонувати шляхи його підвищення.

На наш погляд, вивчення потенціалу банківської системи регіону слід здійснювати на основі системного підходу, оскільки він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта, виявлення різноманітних зв'язків і на зведення їх в єдину систему. Відповідно, потенціал

регіональної банківської системи складається не просто з потенціалів окремих банківських установ (вузьке розуміння), а відображає й взаємодію між ними задля досягнення синергетичного ефекту. Потенціал банківської системи регіону характеризують такі риси, як взаємодія та достатність певних елементів; існування у певному середовищі (внутрішньому та зовнішньому); динамічність, тобто він не є сталою величиною, а змінюється у часі.

Застосування системного підходу до розгляду потенціалу банківської системи дає можливість визначити його з двох точок зору (рис. 1). Першим є інституціональний аспект, коли елементами потенціалу регіональної банківської системи вважаються потенціали банків, які входять до її складу (територіальні управління НБУ, регіональні банки та відокремлені підрозділи банків).

У функціональному аспекті елементами потенціалу банківської системи регіону виступають такі його складові, як:

- ✦ фінансові ресурси (не лише та частина ресурсів, яка може бути акумульована в економіці регіону та ефективно використана регіональною банківською системою, а й ресурси, що надійшли з інших регіонів діяльності окремих банків-юридичних осіб);
- ✦ матеріально-технічна база, яка дозволяє забезпечити належні умови для роботи банківських працівників та якісного обслуговування клієнтів;
- ✦ інформаційний потенціал (сукупність методів, засобів, технологій та систем збору, обробки, передачі та використання інформації для забезпечення ефективної роботи регіональної банківської системи за усіма напрямками її діяльності);
- ✦ кадровий (інтелектуальний) потенціал, що являє собою трудові ресурси, які повно та своєчасно задовольняють потреби банківської системи регіону у своїх знаннях, мають необхідний рівень кваліфікації й здібності до постійного навчання та самовдосконалення.

Поєднання вищевказаних складових потенціалу регіональних банківських систем у реально діючий економічний механізм здійснюється лише під впливом та з урахуванням ще однієї складової – важеля управління, без якого неможливо забезпечити взаємоузгодження та взаємозв'язок всіх без виключення елементів вказаного потенціалу.

При виборі показників оцінки потенціалу регіональної банківської системи необхідно враховувати такі моменти:

- ✦ потенціал РБС знаходить відображення в агрегованій системі кількісних та якісних показників, які характеризують регіональну банківську систему на конкретний момент часу;
- ✦ потенціал РБС може бути оцінений лише при наявності достатніх доступних даних по банківським системам у розрізі регіонів;

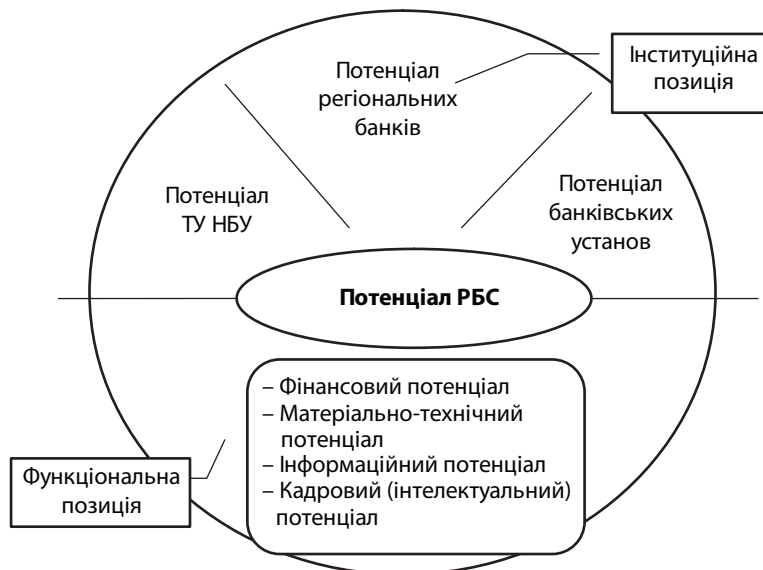

Рис. 1. Напрями оцінки потенціалу РБС

- ✦ потенціал РБС повинен бути порівнюваним з потенціалами банківських систем інших регіонів.

Рівень розвитку потенціалів регіональних банківських систем визначається системою показників (індикаторів), розробка яких є необхідною умовою свідомого управління ним. Оцінка потенціалів регіональних банківських систем повинна бути систематичною й комплексною і здійснюватися послідовно за такими етапами (рис. 2).

потрібно розглядати, насамперед, як міру задоволення потреб реального сектора економіки.

Для формування системи показників потенціалу банківської системи регіону пропонується розглядати банківську систему як сектор його економіки. Це дасть можливість оцінити рівень розвитку активних операцій та капіталізації банків регіону, інвестиційну активність регіональної банківської системи та участь РБС у відтворювальному процесі регіону.

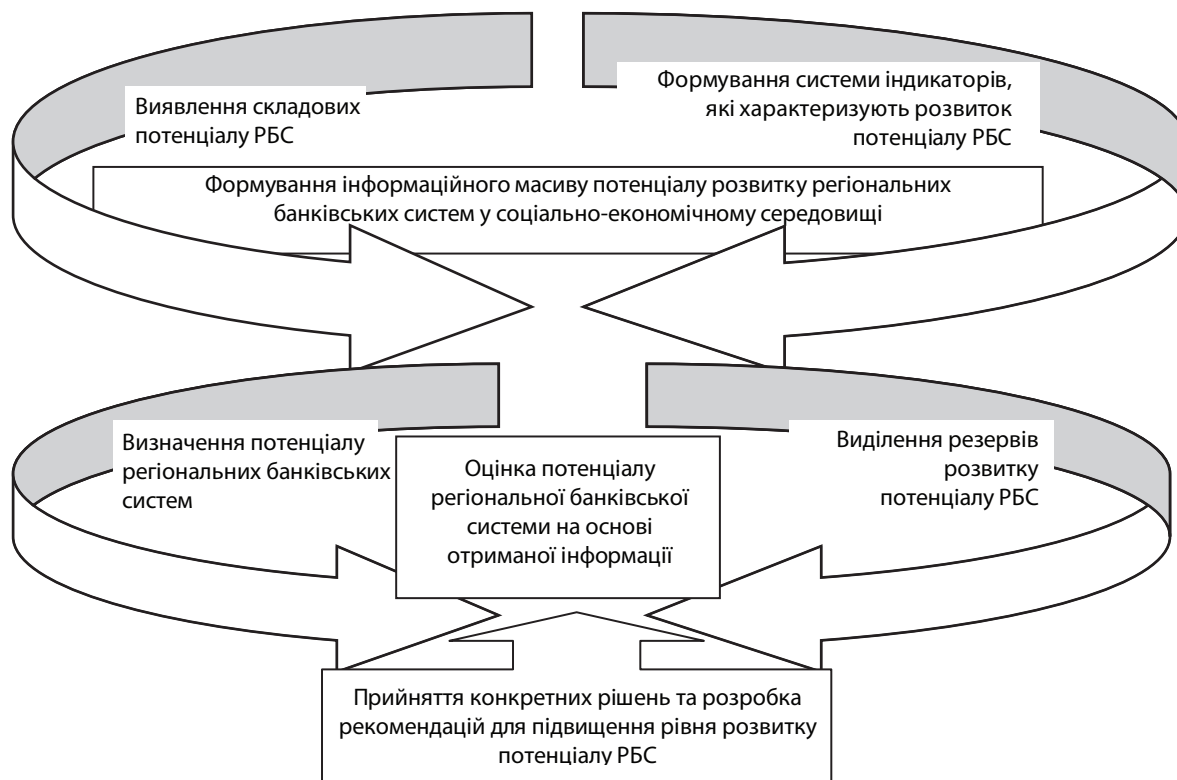

Рис. 2. Механізм оцінки потенціалу регіональної банківської системи

Зазначений механізм оцінки потенціалу банківської системи регіону, найширше використання якого має результатом ефективний її розвиток на рівні окремих регіонів, дає можливість більш точно виявити сукупність чинників, що впливають на соціально-економічну ефективність банківської діяльності, яку

Висновки про інституційний потенціал регіональних банківських систем можна зробити на основі показників, наведених у *табл. 1*.

Оцінка потенціалу регіональних банківських систем, з функціональної точки зору, може здійснюватися, на нашу думку, за сукупністю показників, наведених у *табл. 2*.

Таблиця 1

Показники потенціалу РБС з інституційної точки зору

№ п/п	Класифікаційна ознака	Назва показника	Економічна сутність показника
1	2	3	4
1	Структурна характеристика потенціалу РБС	Кількість банків – юридичних осіб	Показує кількість банків-юридичних осіб, зареєстрованих в конкретному регіоні
2		Сукупна кількість регіональних банківських установ	Показує кількість банків – юридичних осіб, зареєстрованих в певному регіоні та балансних підрозділів банків
3		Сумарна кількість всіх банківських установ регіону	Показує кількість банків-юридичних осіб, зареєстрованих в певному регіоні, філій та відділень (як балансних, так і безбалансних)
4	Ознака розвитку РБС	Коефіцієнт проникнення РБС	Показує частку іноREGIONALних банків у загальній мережі банківських установ регіону

1	2	3	4
5		Коефіцієнт інвестиційної привабливості РБС	Характеризує участь банків з іноземним капіталом у формуванні РБС
6		Коефіцієнт сталості банківських установ у регіоні	Відношення числа діючих банківських установ регіону до максимально зареєстрованого показника в минулому
7	Ознака відповідності РБС соціально-економічним потребам регіону	Забезпеченість населення регіону банківськими установами	Показує відношення кількості населення регіону до кількості банківських установ
8		Забезпеченість суб'єктів господарювання банківськими установами	Характеризує середню кількість зареєстрованих у регіоні суб'єктів господарювання, що припадає на одну банківську установу

Таблиця 2

Показники потенціалу РБС з функціональної точки зору

№ п/п	Класифікаційна ознака	Назва показника	Економічна сутність показника
1	Фінансовий потенціал	Забезпеченість ресурсною базою	Характеризує достатність обсягів залучення ресурсів РБС для здійснення банківської діяльності
2		Рівень кредитного обслуговування регіону	Показує міру підтримання РБС розвитку регіональної економіки
3		Середній розмір депозиту на одного мешканця регіону	Характеризує довіру жителів регіону до банків
4		Індекс трансформації ресурсів за строками	Показує позитивний (негативний) рух грошових коштів в заданому діапазоні строківості
5	Матеріально-технічний потенціал	Коефіцієнт забезпеченості банківських установ (банки, філії, відділення) матеріально-технічними ресурсами	Характеризує забезпеченість банківських установ регіону комп'ютерною технікою, банкоматами, терміналами самообслуговування, касовим обладнанням тощо
6		Коефіцієнт забезпеченості працівників робочою площею	Характеризує робочу площу на одного банківського працівника
7		Коефіцієнт оновлення матеріально-технічної бази	Характеризує інтенсивність роботи по вдосконаленню матеріально-технічної бази
8	Інформаційний потенціал	Інформаційна забезпеченість банківських процесів	Показує достатність забезпеченості банківських процесів необхідною інформацією
9		Рівень задоволеності інформаційних потреб	Показує, наскільки відповідає доступна інформація потребам користувачів банківських послуг
10		Рівень оновлення інформації	Показує частоту надходження нової інформації
11	Кадровий потенціал	Кількість вищих навчальних закладів	Показує кількість вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку банківських працівників в регіоні
12		Коефіцієнт охоплення навчанням	Показує, яка частина банківських працівників від їх загальної кількості підвищила кваліфікацію за певний період
13		Питома вага банківських випускників	Показує, яка частина банківських випускників регіону в загальній їх чисельності
14		Коефіцієнт сталості кадрів	Характеризує відношення кількості працівників, що перебували в списку цілий рік, до загальної кількості працівників

На нашу думку, наведена система індикаторів дає можливість кількісно оцінити потенціал регіональних банківських систем та визначити шляхи підвищення його рівня.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на сучасному етапі функціонування регіональних банківських систем спостерігається від-

сутність загальноприйнятого визначення потенціалу регіональної банківської системи та його оцінки. Під потенціалом регіональної банківської системи пропонуємо розуміти систематизовану сукупність ресурсів регіональної банківської системи, яка мобілізує наявні та потенційні внутрішні та зовнішні ресурси для забезпечення банківської діяльності з метою задоволення попиту клієнтів і потреб самої банківської системи. Запропоно-

вана система показників за інституційним та функціональним підходами в подальшому надасть можливість свідомо управляти з метою вирівнювання і загального підвищення потенціалу банківської системи регіону.

Безумовно, викладений вище підхід до формування системи показників оцінки потенціалу банківської системи регіону не є вичерпним, оскільки неможливо врахувати абсолютно всі елементи потенціалу та всі зв'язки між ними. Тому подальші дослідження у цьому напрямі повинні бути спрямовані на створення інтегрального показника оцінки потенціалів регіональних банківських систем, що дало б можливість ідентифікувати та ранжувати потенціал регіональних банківських систем. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О. І. Оцінка кредитно-інвестиційного потенціалу банківських інститутів в регіоні / О. І. Воробйова

// Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції.– 2010.– № 3.– С. 47 – 51.

2. Могильницька М. П. Ефективність діяльності банківської системи (регіональний аспект дослідження) [монографія] / М. П. Могильницька.– Львів: ЛБІ НБУ, 2007.– 205 с.

3. Экономический потенциал административных и производственных систем : монография / под ред. О. Ф. Балацкого.– Сумы : Университетская книга, 2006.– 973 с.

4. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Навчальний посібник] / Н. С. Краснокутська.– К. : Центр навчальної літератури, 2005.– 352 с.

5. Економічна енциклопедія / ред. С. В. Мочерний.– К. : Академія.– 2002.– Т. 3.– 952 с.

6. Юхновський І. В. Сутність та структура інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки: основні підходи та напрями формування / І. В. Юхновський // Український соціум.– 2010.– № 2.– С. 159 – 171.